

KÖVECSESNÉ DR. GÖSI VIKTÓRIA

A TANULÁS TANÍTÁSÁNAK SZEREPE, JELENTŐSÉGE A XXI. SZÁZADBAN

„Meg kell tanítani gyermekeinknek azt, hogy önmagáért élvezzék a tanulást, ne csak azért, hogy jó jegyeket kapjanak. Azok a gyerekek, akik élvezik a kihívások legyőzését, felnőtt életükben is keresni fogják a kihívást jelentő helyzeteket. Nagyobb valószínűséggel ragadnak meg új lehetőségeket, keresnek új módszereket, dolgoznak olyan feladatokon, amelyeknek nincs egyértelmű megoldása, és ösztönöznek másokat arra, hogy nehéz problémákon dolgozzanak.”

(Csíkszentmihályi Mihály)

Ma a sikeres iskolai beválás egyik kulcskérdése véleményem szerint a tanulás megtanítása, az alapvető tanulásmódszertani ismeretek, gyakorlatok átadása, a tanulóval kapcsolatos „önismereti felfedezések”, az önszabályozó tanulás kialakítása. „Önszabályozó tanulásról akkor beszélhetünk, ha egy személy önmagát motiválja, és a tanulási tevékenységét önállóan, önmagáért felelősen tervezi, strukturálja, vezérli és kontrollálja.” (Réthy Endréné, 2008, 63)

Mindezek egyre szükségszerűbbek lennének, sajnos azonban nem kapnak kellő hangsúlyt a mai oktatás gyakorlatában. Egy olyan időszakban, amikor a tudás mint érték folyamatosan devalválódik, az anyagi és szelle-

mi értékek között hangsúlyeltolódást érzékelhetünk. Egy olyan korban, amikor az írásbeliség kultúrájából fokozatosan haladunk a digitális kultúra felé, ami számos feszültség forrása. (Gyarmathy, 2012) A digitális bennszülöttek esetében a mozgásos-érezleléses tapasztalás helyett főképp vizuális élmények dominálnak. Aktív tevékenység helyett gépek működtetése áll a középpontban. A képzeletalkotás helyett kész képeket kapnak a gyerekek. A nyelvi kifejezés helyett a képi kifejezés kerül előtérbe. A figyelem terjedelme nem úgy funkcionál, mint korábban. Nem tanulja meg az idegrendszer a finom viszonyításokat, a két agyfélteke közötti harmonikus együttműködés is veszélyeztetett helyzetbe kerül. (Gyarmathy, 2012) Mindezek mellett elmondhatjuk, hogy a tanulók jelentős része sajnos nem szeret és nem is tud tanulni. Jellemző sajátosságuk, hogy mind a tanulásban, mind a felidőzésben a mechanikusság érvényesül akkor is, amikor nem indokolt. Sok esetben nem ismerik a tanulási technikák, tanulási módszerek, stratégiák jelentőségét, és nem is törekednek azok megismerésére és alkalmazására. További jellemző sajátosságuk, hogy nem tesznek különbséget a különböző tartalmak között, és túlzott mértékű az

alkalmazkodás az értékelés módjához. További rossz beidegződésük, hogy a tanulási szokások, módszerek nem változnak az életkor előre haladtával, a tanulási kudarcok pedig szép fokozatosan kiváltják a tanulási aktivitás hiányát. (Lappint, 2002)

Mindezen tényezők szükségszerűvé teszik az oktatás szemléletében megvalósuló változásokat. Gyarmathy Éva a digitális korban az oktatás alappilléreinek tekinti az egyensúlygyakorlatokat, a stratégiai játékokat, a mozgás, ritmus, ütem még erőteljesebb beépítését a tanítási-tanulási folyamatba, a többszörösintelligencia-elmélet gyakorlatban történő alkalmazását, a projekttervezést, a kooperatív tanulást, valamint a képzőművészet, a drámapedagógia elemeinek alkalmazását. (Gyarmathy, 2012) Mindezeket ki kell, hogy egészítsük a tanulásmódszertannal, a fejlesztő értékeléssel és a szükségletekre épülő adaptív oktatással.

A tanulási tevékenységet támogató, segítő, fejlesztő tevékenység alapvető feladatai közé tartozik a gyermek fejlettségének és szociokulturális háttérének alapos és részletes ismerete. Nagyon lényeges a gyermek fejlettségének és fejlődési szükségleteinek megfelelő tanulási stratégiai elemek körülhatárolása, megismerése. To-

vábbi feladat a technikák, módszerek, stratégiák elsajátítását segítő tevékenységrendszer kidolgozása, valamint a tanulási képességek fejlesztésére irányuló tevékenységek affektív feltételeinek javítása, motivációs bázis kialakításával. Lényeges a fejlődést segítő értékelési folyamatok kidolgozása is. (Lappints, 2002)

„Ha a tanulásból hiányoznak az érdeklődés, a kíváncsiság, a tevékenységi öröm elemei, ha a célirányos erőfeszítések nem növelik napról napra a teljesítő-képességet, ha a diák nem érzi, hogy egyre inkább birtokba veszi ezzel a világot, az iskola kényszerintézménnyé válik, amelyben sem tanuló, sem tanár nem érezheti jól magát.” (Oroszlány Péter)

A rövid elméleti bevezetést követően tanulmányomban két óravázlatot mutatok be. Az alábbi 2x2 órás foglalkozásra 2016 őszén került sor egy győri iskolában, az osztályfőnöki órák keretein belül.

ÓRAVÁZLATOK

Tantárgy: Tanulásmódszertan

Tanár: Kövecsesné dr. Gósi Viktória

Osztály: 6. osztály (2 óra)

Témakör: A tanulás külső és belső feltételei

Tananyag: Helyes és helytelen tanulási szokásaink, időrábló tényezők

Az óra feladatai:

- A tanulás szerepének, jelentőségének felismertetése
- A helyes és helytelen tanulási szokások feltérképezése
- A saját tanulási szokásrendszer kritikai elemzése
 - Időrábló tényezők azonosítása a tanulás során

Fejlesztendő kompetenciák:

- **Kommunikációs kompetencia:** Kommunikációs képesség fejlesztése viták, beszélgetések segítségével
- **Kognitív kompetencia:** Gondolkodási képességek fejlesztése, a rendszerző képesség fejlesztése
- **Szociális kompetencia:** Kooperatív együttműködés, közös problémamegoldás, tolerancia, alkalmazkodás képességének fejlesztése
- **Személyes kompetencia:** Önismeret, önértékelés fejlesztése, önszabályozó tanulás kialakítása, metakogníció fejlesztése

Nevelési feladatok:

- **Erkölcsei nevelés:** Személyes felelősség megéreztetése, szorgalomra, kitarásra nevelés
- **Esztétikai nevelés:** Igényesség fokozása a feladatok esztétikus kidolgozására
- **Értemi nevelés:** Kognitív képességek fejlesztése, kreatív, kritikai gondolkodás formálása
- **Érzelmi nevelés:** Érzelmi intelligencia fejlesztése

Alkalmazott módszerek: beszélgetés, vita, szemléltetés, magyarázat, szerepjáték, kooperatív technikák (ötujjas technika, szakértői mozaik)

Tanulásszervezés:

frontális munka, kooperatív csoport munka, önálló munka, páros munka

Eszközök:

szövegrészletek, csoportalakításhoz szükséges eszközök, csomagolópapír, szövegfelhők, fénymásolt anyagok

A TANÍTÁSI ÓRA MENETE

I. Csoportalakítás véletlenszerűen, madzagos technikával, elhelyezkedés az asztaloknál a teremben

Az óra előtt 4-5 fős asztalok kerültek kialakításra, az asztal közepén elhelyezve a feladatokkal. A gyerekek a tanítási órán véletlenszerűen alkottak csoportokat. 5 csoportban dolgoztak, melyek kialakítása „madzagos játékkal” valósult meg. A csoportalakítás során 4-5 hosszabb madzagot kötöttem csomóba. A terem közepén egybefogtam a madzagkötegeket, majd a gyerekeknek – minden tanulónak egy – madzagot kellett megfogni. Amikor megtalálta mindenki a saját madzagját, elengedtem a csomókat, és így az egy „csomóba tartozó” tanulók alkottak egy csoportot. A résztvevőknek a madzagok elengedése nélkül kellett kibogozniuk az összetartozókat.

II. Az előzetes ismeretek felidézése, motiváció, ráhangolás az új témára

Az óra mottója:

„Az elégedett és boldog élet kulcsa a tanulás és az öröm összekapcsolása. Az öröm nélküli tanulás kimerít, a tanulás nélküli öröm pedig rendkívül unalmas.” (Richard David Precht)

Az idézet felolvasását követően a tanulás életünkben betöltött szerepéről, a tanulás milyenségéről, a tanulással

kapcsolatos érzéseinkről, gondolatainkról beszélgettünk.

III. A tananyag feldolgozása

A tanulói csoportok az asztalon elhelyezett feladatok közül a közmondásokat, szólásokat tartalmazó borítékot vették elő. Asztalonként 1 közmondást, szólást találtak a tanulással, tapasztalatszerzéssel kapcsolatosan. Megbeszélték ezek jelentését a csoportban, majd mindenki beszámolt a saját feladatáról.

Az asztalokon elhelyezett közmondások, szólások, amelyeket értelmezni kellett:

1. Az elrejtett tudománynak semmi haszna.
2. Egy sem jó közlegény, ki ezredességre nem törekszik.
3. Amit meg nem tanult Jancsi, nem fogja azt tudni János.
4. A tűz és a tudomány eledelt kíván.
5. Fáradsággal adják a tudományt.

Forrás: Erdő nincsen zöld ág nélkül, Társ Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2010.

A feladat értelmezése közben a tanulók beszéltek a gondolatok jelentéséről, reflektálhattak saját véleményükre.

Egy plakát segítségével, tanári magyarázattal összegeztük, értelmeztük a korábban elhangzott információkat.

Ezt követően a gyerekek egy kis párra rövid gondolkodás után írták fel a következőt:

Mi a legnagyobb nehézség számomra a tanulásban?

A feladat fontos célkitűzése az önreflektív gondolkodás fejlesztése, a metakogníció kialakítása, fejlesztése.

Az önálló feladatmegoldást követően a csoporttagok közösen beszéltek meg a leírtakat, majd összegeztük a gyerekek válaszait. Nagyon sok esetben a koncentrált figyelem hiánya, az időrábló tényezők jelentek meg legnagyobb nehézségként. A gyerekek tantárgyanként is emeltek ki nehézségeket (pl. memoriterek tanulása, tételszerű tanulás...).

A következő feladatban az ötujjas technika segítségével megpróbáltuk összegyűjteni a hatékony tanulás feltételeit. Minden gyermek kapott színes papírból egy kezet. Az 5 ujja lett önálló munkával felírniuk, hogy szerintük mik lehetnek a hatékony tanulás feltételei. A feladat megbeszélés-

lését követően egy csomagolópapírra ragasztottuk a gyerekek által összegyűjtött ötleteket.

A következő feladat során szerepjáttékkal mutattuk be két gyermek eltérő tanulási szokásait. A szerep leírását előre kiosztottam két tanulónak, és a szünetben megbeszéltük, hogy mi lesz a feladatuk.

1. szerep: Hazaérsz az iskolából. Kicsit levegőzöl még az udvaron, mielőtt bemész a lakásba. Rendet raksz a szobádban, majd leülsz az íróasztalhoz, és átgondolod, hogy mi történt ma az iskolában. Tervet készítesz a tanulás sorrendjéről. Közben a telefont kikapcsolva kiteszed a szobádból, hogy ne zavarjon. Amikor elfáradsz, kicsit felállsz, nyújtózkodsz tanulás közben. Először az elméletet tanulod meg, utána az írásbeli leckét írod meg.

2. szerep: Hazaérsz az iskolából. Bekapcsolod a tv-t, a tabletet magad elé veszed, közben készítesz egy jó nagy adag ételt. Bemész a rendetlen szobádba, ledobod a táskát és a bekapcsolt telefon, tablet mellett étkezés közben kezdesz el tanulni. Először az írásbeli feladatot „dobod” össze, utána a szóbelit nézegeted. Közben néha chatelsz is.

Az osztály előtt a két tanuló eljátszotta a két eltérő szituációt, majd elemeztük, hogy mi volt a kettő jelenet között a különbség, milyen hibás megoldási módokat láttunk. Milyen tényezők támogatják a tanulási tevékenységet, mi az, ami kizökkent minket és miért.

Az óra utolsó részében a csoportok számára elkészített szövegrészekből gyűjtötték ki információkat a tanulók a tanulási szokások különböző tényezőire vonatkozóan. Minden csoport más-más szöveget kapott a témájának megfelelően. Az eligazodást a szövegben jelzett számok segítették a gyerekek számára. A szövegrészek forrása: Oroszlány Péter: Tanulásmódszertan, Metódus – Tan, Bp., 2010, 30-38. (Kiegészítő feladatok a gyorsabban dolgozó csoportoknak: 27-29.)

1. csoport:

A tanulás külső feltételeinek megléte
A tanulás helyszíne

2. csoport:

A tanulás rendszeressége
Tanulási idő

3. csoport: Ráhangolódás a tanulásra

4. csoport:

A megtanulandó tárgyak sorrendje
Tanulás közbeni segítség igénybe vétele

5. csoport:

Tanulás közben szünetek beiktatása
Tanulás közben egyéb cselekvések végzése

Azokban a csoportokban, melyekben több szempont is szerepelt, párokban tevékenykedtek a tanulók. A legfontosabb kigyűjtött információkat, tanácsokat egy szöveghőbe írták, majd az óra végén bemutatták ezeket, és egy plakátra felragasztottuk az eredményeket a táblára.

IV. Összefoglalás, otthoni feladat kiadása

A tapasztalatok összegzése után megbeszéltük a gyerekekkel, ki mire fog jobban figyelni a következő találkozásig, min próbálnak változtatni a tanulási szokásaikkal kapcsolatban.

Két kérdőív is kiosztásra került, aminek kitöltését a következő órára készítették el a tanulók. A témák:
1. Időráblóink azonosítása (Forrás: T-Kit, Európai Ifjúsági Központ Bp., Módszer időráblóink azonosítására c. ábra alapján)

2. Tanulási szokások vizsgálata (Oroszlány Péter: Tanulásmódszertan, Metódus – Tan, Bp., 2010, 187.)

V. Óra végi értékelés

Az óra végén egyéni, csoportos, az egész osztályra irányuló szóbeli értékelés valósult meg.

Tantárgy: Tanulásmódszertan

Tanár: Kovácsné dr. Gósi Viktória

Osztály: 6. osztály (2 óra)

Témakör: Tanulási sajátosságok

Tananyag: Tanulási stílusok és az azokhoz kapcsolható tanulási technikák, módszerek

Az óra feladatai:

■ A tanulás hatékonyságának elősegítése: Agycapcsoló torna megismerése

■ A tanulási sajátosságok megismerése

■ Tanulási stílusok jellemzőinek összegyűjtése

■ Saját tanulási stílus vizsgálata, javasolt tanulási módszerek, technikák

Fejlesztendő kompetenciák:

■ **Kommunikációs kompetencia:** Kommunikációs képesség fejlesztése a viták, beszélgetések segítségével

■ **Kognitív kompetencia:** Gondolkodási képességek fejlesztése, a rendszerző képesség fejlesztése

■ **Szociális kompetencia:** Kooperatív együttműködés, közös problémamegoldás, tolerancia, alkalmazkodás képességének fejlesztése

■ **Személyes kompetencia:** Önismeret, önértékelés fejlesztése, önszabályozó tanulás kialakítása, metakogníció fejlesztése

Nevelési feladatok:

■ **Erkölcsei nevelés:** Személyes felelősség megéreztetése, szorgalomra, kitarásra nevelés

■ **Esztétikai nevelés:** Igényesség fokozása a feladatok esztétikus kidolgozására

■ **Értelmi nevelés:** Kognitív képességek fejlesztése, kreatív, kritikai gondolkodás formálása

■ **Érzelmi nevelés:** Érzelmi intelligencia fejlesztése

Alkalmazott módszerek: beszélgetés, vita, szemléltetés, magyarázat, kooperatív technikák

Tanulásszervezés:

Frontális munka, kooperatív csoportmunka, önálló munka, páros munka

Eszközök:

csomagolópapír, szókérték, tesztek, fénymásolt anyagok

A TANÍTÁSI ÓRA MENETE

I. Az előzetes ismeretek felidézése

A korábbi foglalkozáson kialakított csoportok szerint helyezkedtek el a gyerekek a teremben. Az előző órán kiadott feladatok megbeszélésével kezdtük az órát. Az időrábló tényezőket vettük számba, majd a tanulók tanulási szokásaira reflektáltunk. Volt-e valaki, aki az előző órán megbeszéltek szerint változtatott valamilyen korábbi szokásán, ha igen, min változtatott? (Több tanuló beszámolt arról, hogy bizonyos dolgokra jobban figyel és hatékonyabban tanul.)

II. Motiváció, ráhangolás az új témára

Hogy állsz a tanulással? A gyerekek egy macis képet kaptak. Itt kellett választaniuk, hogy melyikkel tudnak azonosulni a tanulással kapcsolatos hozzáállásukat vizsgálva.

III. A tananyag feldolgozása

Az óra célkitűzéseinek megfogalmazását követően a gyerekekkel egy agyszerkentő (Brain Gym), energetizáló torna néhány elemét próbáltuk ki.

Az óra fő részében a tanulási stílusokhoz kapcsolódó feladatokat oldottunk meg. A gyerekek az előzetes tanári magyarázatot követően mondatkártyákat kaptak. A 12 kártyát véletlenszerűen elosztottam a csoportok között. A kártyák az auditív, motoros és vizuális tanulási stílusok (érzéketi modalitások alapján történő csoportosítás) egy-egy jellemző sajátosságát mutatták be. A mondatok elolvasása, megbeszélése után a tanulók sorban elhelyezték a csomagolópapíron a kártyákat a megfelelő helyre.

A kártyákon szereplő állítások:

1. Képzeteiben maga előtt látja a könyv egyes részeit.
2. Az órai magyarázat hasznosabb számára, mint a tankönyv szövegének elolvasása.
3. Gyakran leírja a megtanulandó anyagot.
4. Könyvekben, előadásokban a vizuális tartalmat kedveli.
5. Szereti a zenét, emlékszik a dalszövegekre.
6. Hangosan olvasva tanul.
7. Magyarázó ábrákat készít a megtanulandó anyaghoz.
8. Jól tájékozódik a könyvekben.
9. Tanulás közben szívesen hajt végre mozgásos tevékenységeket

10. A hallott információkat könnyen megjegyzi.
11. Tanuláskor segíti az ábra, grafikon, magyarázó rajz
12. Élvezi a kézműves tevékenységeket.

A táblai ábra elkészítését követően a csoporttagok megbeszélték egymással, ki melyik csoportba tartozik meglátása szerint, majd ezt követően megfogalmaztak egymásnak tanulási tanácsokat, olyan technikákat, amik eddig sikeresen beváltak a tanulás során.

IV. Összefoglalás

A csoportok beszámolóját követően összegeztük a stílusokkal kapcsolatos tudnivalókat, majd néhány tanulási technikát, módszert kapcsolunk a különböző stílusokhoz (villámkártya technika, útlevel módszer, vázlatírás, ábra, logikai térkép készítés, fogalmi térképek összeállítása, lényegkiemelés, jegyzetelés, kulcsszavazás, átírás, saját szavakkal történő elmondása a szövegnek, hallás utáni tanulás...).

V. Óra végi értékelés

Az óra végén egyéni, csoportos, az egész osztályra irányuló szóbeli értékelés valósult meg.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- A tanítás – tanulás hatékony szervezése (2008) Alkotószerkesztő: Réthy Endréné, Educatio, Budapest
- Dr. Balogh László (1995): Tanulási stratégiák és stílusok, a fejlesztés pszichológiai alapjai. KLTE Egyetemi Kiadó, Debrecen
- Gordon Dryen és dr. Jeanette Vos (2005): A tanulás forradalma 1.,2. rész Bagolyvár Könyvkiadó, Bp.
- Gyarmathy Éva (2012): Diszlexia a digitális korszakban Műszaki Könyvkiadó, Bp.
- Lappints Árpád (2002): Tanuláspedagógia. Comenius Bt. Pécs
- Módszertan Tanulásmódszertan c. tárgyból, Kooperatív technikák kompetencia alapú módszer felhasználásával, (2009), (összeállította: Dr. Simon Katalin) A Győr-Moson - Sopron megyei Pedagógiai Intézettel együttműködve (TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0006 pályázat)
- Oroszlány Péter (2005): Tanulásmódszertan. Metódus-Tan Betéti Társaság, Bp.
- Robert Fisher (2002): Hogyan tanítsuk gyermekeinket tanulni? Műszaki Könyvkiadó, Bp.
- Robert Fisher (2000): Tanítsuk gyermekeinket gondolkodni történetekkel. Műszaki Könyvkiadó, Bp.
- Robert Fisher (2002): Tanítsuk gyermekeinket gondolkodni játékokkal. Műszaki Könyvkiadó, Bp.
- Robert Fisher (2003): Tanítsuk gyermekeinket gondolkodni erkölcsről és érényekről. Műszaki Könyvkiadó, Bp.

